

Hrast.

Slika. Spisal Aleksander Orel.

judje božji, krščanski, eno bi vas vprašal: Kaj je hrast? — Drevo! Res drevo je! A nihče ga ne vsadi, nihče ga ne goji, nihče ne cepi, nihče mu ne čisti vej, nihče mu ne gnoji, nihče mu ne zaliva. — Tako je, tako je bilo, in tako bode na vekov veke . . .

— Hrastov gozd! — Kdo se še ni nikdar iztegnil s samopašno slastjo, z dušnim in srčnim zadovoljstvom po zelenem, mehkiem, volnatem mahu v veličastnem hrastovem gozdu ter zrl s poluodprtimi očmi v zelene, lahno se zibajoče vrhe, dihaje počasi, krepko in enakomerno vase sveži, oživljajoči gozdni zrak! . . .

V tem gozdu, v tej temačnosti, ki nas sladko objema s svojim mehkim, veličajnim duhom, ki nas omamlja, straši in boža, kakor nas v objemu svojem premaguje, pretresa, mami in ljubeče in božajoče povzdiguje mistična polutmina kakega modernega gotiškega svetišča — v tej polutmini nas vse zanima, vse nam stopa živeje, v novih, dosedaj neznanih oblikah pred oko, vse se nam vtisne globokeje, močnejše v dušo . . .

— Med gostim, velikim, zobkastim listjem se ukrade tu in tam kak ozek, tanek solnčni žarek v dremotno polutmino, se spusti na mehki zelenkasti mah, katerega prepregajo in križajo tu in tam debelejšje korenine, plazeč se druga čez drugo. Na mahu tvorijo prameni rumenkaste, večje ali manjše pike, ki se izgubljajo brez določnih kontur v zelenkasti mahovini.

V zraku se ziblje belkastorumen metuljček, ki je zabredel s cvetnega polja semkaj v gozdno tišino in tmino . . . Ne prija mu v gozdu. Nestrpno in nemirno se vrti v težkem, nasičenem gozdnem vzduhu. Neodločno in boječe krili z majhnimi, skoraj prozornimi, belkastimi, kakor s praškom posutimi krili po mirnem, vonjajočem zraku . . .

Po vraskavi, razpokani, zimsko-debeli hrastovi skorji se giblje nešteta množica mravelj; hitro, urno, brez počitka, odmora in prestanda se vrve svojo pot, ogibaje se druga druge z naravno, vprav salonsko eleganco . . . Le tu in tam se ustavi kak par sredi viharnega toka za trenotek — a le samo za trenotek. A predno še more druga drugo prav pogledati, hiti že spet vsaka svojo pot, bodisi zadovoljno, bodisi gnana in suvana od hiteče, tekajoče množice . . . V

tankem, bujnem mahu pa se razprše na vse strani. Korakajo črez drobno, suho vejevje, ležeče nerodno po mahu. Izognejo se tu in tam kakemu suhemu panju. Pozno se vračajo z velikimi bremenii, katera vlečejo s težka in z naporom za seboj . . . Med njimi pa se vrti z mrzlično nemirnostjo majhna, pisana žuželka, zadene zdaj ob to, zdaj ob ono mravljo, se trese od nevolje, straha in jeze ter si le z velikim naporom in šele po mnogih brezupnih in brezuspešnih poskusih pri-bori izhod iz te črne, nemirne, bežeče množice . . .

Nad tem mrzličnim, urnim, nikdar mirujočim gibanjem, tekanjem, vrvenjem in drvenjem se vrti v svoji umetalni, neizrečeno tanki, svilnati mreži debel, pepelnat pajek. Marljivo in previdno tke svoj fini, skoraj nevidni pajčolan, katerega je razpel med suhimi, tankimi, dokaj nizko visečimi vejicami. Tako fine tančice še pač ni tkala nobena človeška roka za žametasti, z dragocenim oljem in dišavami negovani obrazek kake orijentalške dame! Krog pajčevine smelo poletava zelenkast, majhen hrost — se oddali od mreže — črez trenotek se spet pri-bliža . . . in slednjič obtiči v tanki, mehki mreži . . . Pajek, sedeč mirno, pokojno in zadovoljno sredi svojega elegantnega, prozornega domovja, se nasmehne aristokratiški zaničljivo, kakor kak star, v grehu osivel pohotnež, ko vidi pred seboj dolgo zaželeno žrtev . . .

Nad gostim vejevjem, ki se proti vrhovom zakrožuje in zožuje, plapolata glasno z velikimi, debelimi in neokretnimi perotmi vrana ter včasih zakriči z zadovoljnim, a hripavim in neuglajenim glasom: »Nikár, nikár!« — Iz bližine pa ji odgovarja šegava sestrična sraka' z ironskim, tankim smehom: »Héhehé!« —

Nekje sredi gozda se glasi enakomerno znano trkanje žolne: »Ték — ték-tek-ték — tek, tek - ték!« . . . Kos moti gozdno tišino s svojim glasnim, hitrim, čudečim se in nedelikatnim vprašanjem: »Kaj pa je to bilo?« . . . Kukavica, leno in zaspano sedeč v najgostejšega vejevja najtemnejšem kotu, pritruje iz svoje ptičje perspektive s filozofsko mirnim, monotonskim: »Kúku, kúku!« — —

Tu in tam leži kaka suha grča, kak panj, trhel in koščenobel ter od dne do dne bolj razpada in gine . . . Tik njega leze počasi in leno dolg polž, zaznamujoč za seboj svojo pot z belkasto, mastno slizjo. Poskusi se tudi popeti na panj. A to gre počasi — počasi! . . . Ko se utrujen in upehan vrača na mehki, volnati mah, premišljuje in preudarja v svojem mrzlem srcu, kako velik je vendar svet božji, in kako visoke so gore! Z rogovi pa pritrdjevalno pokimava . . . A v tem globokoumnem, filozofskem razmotrovanju ga zdajci zmoti brzonog zajček, ki lahkotno in veselo skoči črez panj in črez polža . . . Polžu

se stemni pred glavo; srce mu za trenotek prestane utrinjati; rogove povesi ter se skrči v klobko . . . A polagoma se mu vrne življenje v otrplo telo, prestrašeno srce mu spet napolni junaški pogum, po pepelnatem obrazu pa se mu razlije ona znana stoiška mirnost, s katero meri vsaki polž življenja težka pota. Globoko se oddahne, iztegne spet smelo in ponosno rogove v svet božji ter vzdihne iz globočine viteškega srca: »Kaka zverina, kaka zverina! . . . Glej, glej! Kaki nestvori se vendar klatijo po svetu . . . 'Slabi časi,' je govoril nekdanj star moj sorodnik, ko me je srečal na mojem potovanju — 'slabi časi, a pomni, sinko, slabši še pridejo'. In prišli so, žal, prišli so . . . Ah, ah, skoraj bi me bila pomandrala ta zverina zverinska, divja! In konec bi bilo mojega blagonosnega življenja in plodovitega delovanja!«

In v svesti si svoje znamenitosti in važnosti v stvarstvu, leze počasi svojo pot . . .

Nad njim pa mrmra z globokim basom debel čmrli svoj vsakdanji: »Bumbummm«. — —

Ko potegne kaka sapica, donese od strani oster, ščemeč, po smoli dišeč vonj, ki prihaja od ognja, kurjenega s svežo smrekovino . . . Od iste strani se glase enostavni, odmerjeni, zategli zvoki sekire, katero vihti orjaški drvar, potan od dela, umazan od smole in znoja. Nedaleč od njega pa neti črnolasi, rdečelični sinček njegov veselo plamteči ogenj ter peče krompir. — —

Visoko nad vrhovi pa se modri azurno nebo, katerega vidite le tu in tam med vejevjem kako krpico. Po njem plujejo počasi in izpreminjaje svoje fantastične podobe belkasti oblaki, katere zazrete le od trenotka do trenotka nedoločno in nejasno . . .

— V srce človeško pa lega mir, in neizjasniva tišina mu pada v dušo, ko krog njega tako tiho, mirno, zadovoljno in sanjavo dremlje temotni gozd . . . Toda septembra meseca, ko otresa veter debeli, podolgovati, belkastorumeni želod, prižene umazan pastir čredo svinj, katere zadovoljno krulijo v bogatem žiru ter si pohotno pasejo umazana telesa . . . Pastir pa zalezuje dolgorepo, lahkonogo veverico, ki igraje in graciozno skaklja od veje do veje. A ko črez nekoliko časa pogleda na čredo, izročeno njegovemu varstvu in očetovski skrbi njegovi, mu utriplje v junaških prsih viteško srce hitro in nemirno, češ, ali so še pač vse, ali pa so se nemara že razšle in razkropile na vse štiri strani širnega sveta. Z glasno utripajočim srcem

»On drage glave svojih šteje,
In glej, ne manjka nihče vseh.«

Tedaj pa se mu vrača v moško srce tajni in sveti mir, in skrbni obraz mu ublaži pokoj, zadovoljnost in mila resnoba, dostojna junaškega varuha teh ščetinastih stvorov — —

Zgodi se pa, da pobere kak paglavec v gozdu želod ter ga vrže kje tik steze v stran; ali pa se ulije iz oblakov nebeških ploha in toki privale iz gozdov želod na polje in travnike ali na kako mejo . . . In ta želod požene kal, in majhna, tanka, belkasta mladika se prikaže iz tal ter raste in raste. — Rast ji dajejo sape pomladanske, oživljajo jo deževne kaplje, krepí jo rosa jutranja . . .

In ako po naključju muli ravno na onem mestu kaka suhorebra kravica zadovoljno in vdano v borno svojo usodo kratko zeleno travo, in ako leni umazani pastir ne zakliče o pravem času: »Hej, maroga marogasta, ne muli tam, tamkaj vzraste drevo!« — glejte, tedaj pomuli kravče brez vsakega pomisleka in celo brezskrbno in brezvestno male, skoraj prozorne listke prihodnjega drevesa — in hrasta ni!

Ako pa je usoda mladiki mila ter jo varuje takih in enakih nevarnih slučajev, no, tedaj vzraste drevo, mogočno, veličastno, širokovejnato . . . In prilete ptice nebeške in gnezdiijo v vejah njegovih. Pod njim počije marsikak popotnik, marsikak len berač pospi v senci njegovi . . .

Pod hrastom, v mehki, rosni travi si zakuri hlapec, ko ob zadnjih poletnih ali prvih jesenskih večerih čuva konje, pasóče se na travniku. Sedi pri ognju ter peče koruzo ali krompir, ali pa leži na hrbtu in zre v zvezdnato nebo, misleč na svojega deklíča v kočici tam, konec vasi.

Hej, to vam je življenje! . . .

— Prav preprosto, vsakdanje, nedolžno drevo je torej hrast, in vendar igra često usodno, odločilno ulogo v kaki nekrvavi tragediji, ali recimo rajši — tragikomediji . . .

* * *

Soseda sta bila — Kalinov Jože namreč in Medvedov Grega.

Bila sta oba vdovca. Imela sta vsaki dvoje otrok, Kalin dva sina, Jožeta in Ivana, Medved pa sina Tomaža in hčer Polonico. A to ni nič posebnega pod solncem božjim, da imajo stariši otroke!

Navzlic precejšnji razliki v starosti — Jože jih je nosil že blizu sedemdeset let na skrivljenem hrbtu, Grega pa je štel kakih petdeset — navzlic tej razliki sta si bila prav dobra prijatelja. Ko je enemu manjkalo tega ali onega, je stopil k sosedu, in pomoč mu je bila gotova . . . In prav zadovoljna sta bila, da sta živela v miru božjem in medsebojnem prijateljstvu . . .

»A včasih se zruši tudi najboljše prijateljstvo,« je rekel često naš sovaščan, pijani Janezek Smuk. »A zruši se radi tega, ker se vrag povsodi meša in vsiljuje med dobre in pravične ljudi ter jim budi v srcu strasti in grešne želje in jim seje v dušo seme sovraštva.« — Tako je govoril Janezek, ko ga je obsenčil duh filozofije, kateri mu je lezel polagoma iz čaše v majhno, ploščato glavo.

In sprla sta se nekoč tudi Kalin in Medved . . . In radi česa? —

Kalinovo dvorišče je zagrajal spleten plot. Pri plotu, ali bolje med dvema koncema plota pa je stal hrast, košat in mogočen, in sicer tako, da je stalo pol debela na Kalinovem dvoru, pol pa na Medvedovem travniku, in da je pol vej molelo na Jožetovo, pol pa na Gregorjevo last.

In ta hrast je bil prvi nedolžni motor tragikomedije, ki vam jo v kratkih obrisih očrtam.

* * *

Bilo je pomladnega jutra.

Počasi je izginjala nočna tmina, gubeč se v nič. Obzorje se je večalo in večalo, kakor bi se odgrinjala polagoma tenka, črnkasta zavesa, ki je branila očem, da niso mogle pluti v daljavo . . . Nad travniki se je še zibala in kuhala gosta, sivkasta megla, podobna lah-nemu, enakomernemu in gostemu dežju finega, mikroskopsko drobnega pepela. Počasi se je dvigala v višino — ped za pedjo.

Slemenata hribov in vrhove dreves, počivajočih še v polusnu in kopajočih se v dremotni jutranji tišini, je začelo ožarjati s svojimi prvimi prameni ognjenordečkasto solnce.

Na zeleni, tanki travi so se zibale majhne, prozorne, srebrne kapljice. Čaše cvetic so se odpirale srebrni rosi ter se naslajale o poljubnih toplih žarkov.

Po podolgovatih, zobčastih hrastovih listih se je nabirala rosa, ki jih je krila liki mehko, tekoče, prozorno srebro. In drobne, podolgovate kapljice so polagoma polzele navzdol. Obvisele so nekoliko trenutkov na ostrih koncih listov, lesketajoč in bleščeč se v rdečkastih solnčnih žarkih — potem pa so se odtrgale, vrteč se v padu, v mehko, rosno travo.

Nad drevjem so krožile ptice po hladnem, čistem, svežem vzduhu, v katerem se je umikala nočna otrplost in mrtvičnost jasnemu, veselumu, mlademu življenju. Motile so sanjavo, dremotno tišino s svojo jutranjo molitvijo. —

V vasi je bilo še tiho in mirno.

Le po dvoriščih so počasi in ponosno stopicali dolgonogi petelini, razbrskavali smeti ter vabili kokoši z nizkim, nekoliko hreščečim »kurú, kurú«.

Skozi majhno okence na kleti je skočil muc ter splezal po oglu v seno, počivat po nočnem lovu.

Tedaj pa je zatrepetal po jutranji, mirni tišini zategnjen, polnozveneč, krepek glas kakor glas sekire, padajoče močno in krepko na trd les.

Prejšnji večer se je bil vrnil stari Kalin dokaj pozno iz gorice, kamor je hodil gledat, ali je v kleti vse v redu.

Sedel je k hrastovi mizi, potegnil iz stare usnjene torbe čutaro vina, jo nagnil krepko dvakrat, trikrat, zakašljaj malce, si obrisal obraz, postavil čutaro sredi mize ter počasi pripomnil:

»Deca, klet pri vinogradu bomo morali popraviti. A lesa zdaj ravno ni pri domu. Jože in Ivan, jutri zjutraj vzameta sekire ter posekata hrast pri plotu za hramom.«

»Hrast?« se začudi Jože, »ali res ta hrast, oče?«

»No, glej ga! Ali je to kaj čudnega — a?«

»O ne, oče! Toda veste, ko smo po zimi robkali pri Lesniku koruzo, je nanesa govorica tudi na ta hrast. In nekateri so trdili, da je sosedov — Medvedov.«

»Ká-aj — sosedov?« vzkipi starec. »Kdo to trdi? — Eno besedo še, in . . . Hrast Medvedov? Haha, kdaj je kdo kaj takega slišal ali trdil? — Moj je! Na mojem stoji . . . Jutri ga posekata.«

In konec je bilo debate. Kar je rekel stari Kalin, temu se ni smel protiviti nihče.

Drugo jutro pa sta začela sina po očetovem povelju na vse zgodaj z delom.

Ko so zadoneli zvoki prvih udarcev po dolini, je stopil ravno Medved na vežni prag. Ogledal se je po dvorišču, se ozrl proti nebu, iz navade nekoliko pokašljaj ter mrmraje menil: »Lepo bo, prav lepo.«

Že se je obrnil, da bi se vrnil v sobo, ko ga zmotijo sekire udarci. Polagoma se napoti proti travniku.

A kako se je začudil, ko je videl Kalinova podirati hrast!

»Hej, fanta, ali se vama blede?« je kričal že od daleč. »Kdo vama je dovolil posekati moj hrast! Oj, oj, tako lep hrast, in hočejo mi ga posekati! Oh ti nesramneži, roparji, tatovi!«

»Kaj vaš hrast?! Oj, ta hrast ni bil in ne bode nikdar vaš, kakor cesarska krona ne. Hrast je od pamtíveka naš. In sekava ga na očetovo povelje,« se odreže Jože ter krepko zavihti veliko, svetlo sekiro.

»Na očetovo povelje! Ta goljuf stari! Kedaj je kje slišal, da je hrast njegov! Ta žival!« . . .

Tisti trenotek pa je prisopihal že Kalin izza ogla. Z rokami krileč po zraku in od jeze ves rdeč, je kriknil:

»Kdo je goljuf, kdo? . . . Ti, ti sam, ako trdiš, da je hrast tvoj! Moj je, od pamtiveka je moj! . . . Sicer pa se s teboj niti nočem prepirati. Deca, le urno sekajte!«

»Ne boste ga, ne boste ga! — Še danes bom šel in tožil. Še je pravica na svetu!«

»Pojdi! — A za goljufa se pokesaš, to ti pravim . . . fanta, sekajta!«

In veselo sta peli sekiri . . .

(Dalje prihodnjič.)

† Dr. Vatroslav Oblak.

Zopet je slovenski narod izgubil enega svojih najodličnejših sinov, čigar ime se sveti v zgodovini slovanske filologije in slovenskega jezikoslovja in slovstva: v sredo, dne 15. aprila t. l., ob 4. uri zjutraj je umrl v Celju učenjak dr. Vatroslav Oblak, docent slovanske filologije na vseučilišču v Gradcu. Ob njegovem grobu žaluje slavistika, kateri je blagi pokojnik posvetil svoje sicer kratko, vendar plodonosno življenje; z njim je izgubila enega najboljših svojih zastopnikov. Z Oblakom nam je vzet velik duh, ki si je v kratki dobi svojega znanstvenega delovanja priboril priznanje vseh slavistov.

Vatroslav Oblak se je rodil v Celju dne 15. maja 1864. l. Gimnazijo je pohajal v Celju, a v VIII. razredu je obolel za tuberkulozo in moral za eno leto pretrgati svoje študije. Zdravniki so se sicer odrekli vsakega upanja, da še okreva; vendar je toliko ozdravel, da je mogel nadaljevati svoje nauke. Toda povsem zdrav ni bil več; njegovo telo je bilo strto, zapisan je bil smrti. Ko je zopet vstopil v VIII. razred, so ga profesorji celjske gimnazije pod ravnateljstvom Končnikovim čez tri mesece izključili iz vseh cislitvanskih kronovin, ker so ga smatrali za intelektualnega provzročitelja, da so peli dijaki na dan 19. novembra avstrijsko himno v slovenskem jeziku proti volji ravnateljevi. Radi tega zločina je moral Oblak v onostransko državno polovico ter je v Zagrebu žvršil gimnazijo in dostal zrelostni izpit.

Hrast.

Slika. Spisal **Aleksander Orel.**

(Dalje.)

Gregor se je družega dne opravil praznično, vzel debelo, zakrivljeno palico iz kota, vrgel čez ramo torbo, popotisnil vanjo nekoliko črnega kruha in trdega sira ter se odpravil v mesto.

— Ko pa je stopal, zamišljen in utopljen v svoje misli in kuhaje v srcu sveto jezo, vztrajno in urno po blatni cesti, je prikrevsal za njim Janezek Smuk, ki je tiste čase že zapil svojo ped zemlje ter imel samo še polupodrto kočico za vasjo.

»Dobro jutro, Gregor,« je zahušknil s prijaznim glasom Smuk ter predejal na levo ramo stare, strgane in že na neštetih mestih zakrpane škornje, katere je nosil na debeli palici čez desno ramo.

»V mesto, tudi v mesto, Gregor?« je nadaljeval sladko . . . »Vidiš, jaz grem tudi tja. Moram povprašati, kako bode letos kaj z borovimi češkarki. Doma jih imam precejšnjo zalogo — in rad bi jih prodal.«

»Aha, aha,« je prikimaval Gregor.

»No, Gregor, no, po kaj pa pravzaprav ti?«

»Tožit grem,« je odgovoril ta lakonično.

»Mati božja bistriška in sv. Ana,« se je prestrašil Janezek. »Tožit greš! Koga pa, koga?«

»Starega Kalina.«

»A — a — tega? . . . No, pravim ti, ta si zasluži, ta je pravi! — A kaj je vendar zakrivil?«

»Hrast mi je podrl.«

»Oj, ta hudoba! — Ali vendar ni podrl onega ob travniku, tistega lepega, tistega košatega, tistega velikega, tistega debelega?«

»Tistega, ravno tistega.«

»Oj, ojoj, kaj vendar praviš! — Tistega, ki bi dal toliko dog za posodo — letos bode dobro vino, na to ti prisežem — in posode ni! . . . In koliko kuriva bi bilo! — A zakaj ga je vendar posekal, zakaj?«

»Pravi, da je njegov.«

»Njegov?« se je začudil Smuk ter odprl na iztežaj široka usta in pokazal slednja dva zoba, ki pa sta mu tudi že bolehala za rume-

nico — »njegov? Križ božji, kdaj je že kdo kaj takega slišal! . . . Aj, to ti je lisjak, ta stari Kalin — ta ti ima vruga v želodcu.«

»Ha, mu ga že izženejo!«

»Prav praviš, prav praviš, prijatelj moje duše in luč mojih oči! — Le toži ga. In ne odstopi za las od svoje pravice. — Pravica je pravica — in hrast je tvoj! Če treba, potrdim to s prisego, tudi s petimi. Le naznani to gospodi v mestu . . . Ne vdaj se, ti pravim. — Pamet, pravim, pamet! — Pošteno ga primi, to kvako staro, skopo — nikdar še ni dal za merico žganja, pa ni!«

»Čaj, pa ti ga jaz kupim v mestu merico.«

»Oj, Gregorček, ti? — Ali res ti, Gregorček? Veselje lega v moje srce, in moj želodec že občuti vse slasti, v katerih se koplje turški paša, ko se pase z mesom mladih kristjanov in kristjank. — Vragovi naj ga pozobljejo! — A veš, onega radi priče ne pozabi povedati gospodi. — A sedaj stopiva hitreje — hitreje!« —

* * *

— Odvetnik Ivan Milčević je meril z dolgimi, krepkimi koraki svojo pusto, vedno prazno pisarnico. — Dolgčas mu je bilo, in lenobo je pasel, ker se ni hotelo nikomur, mu izročiti kako pravdo, bodisi še tako suho. Na one mastne, o katerih je nekdanj sanjaril, ko mu je še cvetel zlati čas zlatih dijaških let, sedaj niti mislil ni, niti ni mogel misliti.

»Vrag si ga vedi,« je pričel zopet monolog, kakor je bila pri njem sploh navada, da je vsake pol ure govoril daljši govor mrtvim stenam, zaprašenim knjigam in orumenelim aktom — to je vendar že čudno, da žive sedaj ljudje tako mirno drug poleg drugega. Nihče ne stori nikomur nobene krivice, nihče ne izbije nikomur ne očesa, ne zob, ne potare ne nosu, ne reber! — Oh, nič dela — in malo, bore malo jela . . .«

Zazeval je.

Jezno je butil z nogo ob stol, ki je stal sredi sobe. Le-ta se je z ropotom prevrnil . . . Z roko, s katero je krilil nalik glumaču po zraku, je zadel ob tri zaprašene knjige na pultu. Te so padle na tla ter provzročile cel oblak prahu.

Stopil je k oknu ter pogledal, ali ne gre že kak klijent, toliko mu zaželen.

A nikogar ni videl.

Le na oglu sosednje hiše je stalo par suhih ženic z nagubanimi obrazi. Glasno, skoro kričeč so si pripovedovale najnovejše mestne

novice in znamenitosti, nekatere še dokaj delikatne, nekatere pa prav umazane. Z rokami, žuljavimi, medlimi in orumenelimi so krilile po zraku, jih sklepale ter oči obračale v nebo.

V tem je priletela plebejska muha, sedla doktorju na belo čelo, od koder mu je počasi lezla na obraz.

Jezno je stresel z glavo.

Presenečena in preplašena muha se je brenčeč dvignila ter zletela v polutemni kot za visoko motnobeλο peč.

Odvetnika pa je razburila in razgnevila predrznost muhe, ki si je v svoji umazani arogantnosti izvolila za svoj promenadni pot njegovo čelo, za katerim je domovalo toliko učenosti.

Pograbil je nekoliko orumenelih aktov, zvezanih z belordečo nitjo.

In kakor nekdanj polublazni imperator Cezar Avgust Domicijan, tako je uprizoril v devetem desetletju devetnajstega stoletja odvetnik Ivan Milčevič v svoji prazni, prašni, s pajčevino prepreženi pisarnici krvav progon muh, teh nedolžnih stvarc v kalejdoskopu stvarstva! A ko je odvetnik ravno najbolj besnel, ko so muhe, že do cela preplašene, trepetajoč lazile po ocrnelem stropu ter se skrivale za pečjo, za kostanjevo, rumenobojno omaro, za prašnimi knjigami, pričakujoč s strahom in trepetom v prihodnjem trenutku bridke smrti od krute roke krvoločnega trinoga — v tem kritičnem trenutku je nekdo lahko potrkal.

Dasi je bilo trkanje kaj rahlo, boječe in neodločno, je vendar odvetnik takoj slišal.

Vendar enkrat! — Vendar! — Vendar! . . .

Akte je vrgel na pult, odpustil v trenutku predrznim muham njih skoro neodpustno krivdo, ker so mu sedale na čelo, si popravił črno kravato, si pogladil lase, si zasuknil brke, si obrisal obraz, ga nabral v najprikupljivejše črte ter vzdihnil z globokim, zvenečim basom:

»Vstopite!« —

Vrata so se počasi odprla, in v sobo je stopil z nerodnimi prikloni — Medved.

— Torej vendar — vendar — vendar! —

»Dobro jutro, oče, dobro jutro,« je hitel razradoščeni odvetnik, predno je še utegnil kmetič izustiti kako besedico. — »Kaj dobrega?«

»Hm — gospod . . .« Medved je bil v zadregi in ni vedel, kako bi začel razgovor. V žuljavih rokah je sukal rjavi klobuk in pod pazduho je trdo tiščal debelo palico. —

»Sedite oče — semkaj, semkaj — tako!«

Ves zmeten je posadil Gregor grešno svoje telo na pleteni stol ter že tretjič mrmral: »Dober dan vam Bog daj, gospod doktor.«

V zadregi je izvlekel rdeči robec ter si obrisal čelo, potno od hoje in od srčne tesnosti.

Na enem koncu robca pa je bil debel voz. — Odvetnikove bistre oči so ga takoj zapazile. Niti trenotek ni dvomil, da je v tem vozlu denar. — Lačni želodec se mu je od veselja stisnil.

— »No, kako že kaj, oče? — Ali je letošnji sneg kaj škodoval silju? — Visok je bil in skoraj vedno mehak!«

»I, ni ravno posebno škodil, ni . . . Le na eni njivi — veste, tam doli v Dolu, kjer je tako močvirnato, veste, tam mi je žito nekam izpreminilo, gospod doktor — kar izpreminilo je — veste — gospod doktor — hm . . . No, drugače bode menda že, vsaj tako srednje — če nam Bog da lepo in prijazno vreme — gospod doktor — gospod...« — In spet je vrtel klobuk med debelimi prsti . . . Noge je dvigal od tal, polagal levo na desno, a za trenotek zopet desno na levo . . .

»Oj, kako pa še kaj s sosedi? . . . Seveda živite z vsemi v lepi slogi . . . kaj . . . oče?«

»I, bi že še bilo, veste, bi že še bilo . . . gospod doktor . . . Pa, veste, oni Kalin stari — ta vam je sam zlodej . . . veste . . .«

»Aha, aha, ta vam dela kako preglavico? — Aj, saj je še pravica na svetu. Take ljudi bomo že še strahovali — kaj? . . . No, kaj pa vam je vendar storil?«

»Znate, gospod doktor, hrast imam na travniku — poleg njegovega dvora, in . . .«

»Aj, aj . . . lepo! — Čakajte očka, čakajte malce! . . . Tako — tu je papir — tukaj črnilo — tukaj pero . . . tako! . . . To se mora vse natanko zabeležiti — protokolirati . . . Eh, kako se že pišete? . . . Ej, ime mi je na jeziku — saj se pozna — a veste, ko ima človek toliko posla z ljudmi, da niti ne ve, kje ima svojo glavo . . .

»Medved — Gregor Medved — gospod . . .«

»Seveda, seveda — kako pozabljiv je vendar človek! — Tako torej, Gregor Medved . . . lepo, lepo. — Torej hrast imate poleg...«

»Poleg Kalinovega dvora!«

»Da, da, poleg Kalinovega dvora . . . Le kar nadaljujte, očka.«

»In glejte, gospod doktor, včera zjutraj na vse zgodaj sem stopil iz hiše, da bi pogledal, kako kaže vreme. Tedaj pa sem zaslišal sem od travnika glas sekire. In nekaj me je vleklo, veste, vleklo in sililo v ono stran — nekaj, da sam ne vem, kaj je bilo . . . In šel sem,

res sem šel . . . In kaj sem videl! Kalinova fanta sta podirala moj hrast . . .

»Ojoj, krasno . . . krasno . . . izvrstno!«

»A — kaj krasno? . . . Kje krasno? . . . Kaj izvrstno? Nemara to, da so mi hrast podrli?« se je začudil Gregor, razvalil velike, sive oči ter hotel vstati.

»Oh, kaj še! . . . To bode krasno — mislimo — kako ga bomo! — No, pokažemo mu, kaj je njegova, kaj tuja last . . . To vam povem, ta bode sedel — ta bode sedel. Na mojo dušo!« . . .

»A tako že, tako že,« se je potolažil Medved. »To tudi jaz mislim, da bode sedel — da mora sedeti.«

»Seveda, seveda! — Ah, fulminant, excellent! . . .«

Kmetič je malce pokašljajal pri tujih zvokih tujih besed. A ker ni vedel, kam bi pljunil, je ponižno požrl grenke sline.

»Prosim, le pripovedujte dalje — in vse natanko, do pičice natanko. To ga bomo! . . . Prosim, le — jaz pišem . . . jaz pišem« —

* * *

Ko je stari Kalin slišal, da ima Medved odvetnika, si ga je najel tudi on.

Tako se je torej začela pravda — in z njo srdit boj in goreče sovraštvo med sosedoma, kakor je že od nekdanj navada v našem ljudstvu.

Vaščani pa, in ne samo vaščani, ampak vsi župljani, da, vsi krajanji so se razcepili v dve stranki. Eni so bili za Kalina, drugi za Medveda.

Le nekoliko starejših in trezno mislečih mož je majalo glave ter govorilo: »Ne bo prav tako, ne bo. Zakaj ta pravda? Zakaj nositi denar v mesto — gosposki? . . . Hudi časi so, in vendar se še pravdajo ter dajejo denar za nič in nič . . . Pogodila bi se, in bilo bi vse zopet dobro. — Tako pa ne bo prav, ne bo!«

Na eni strani so pristaši Medvedovi tega-le vedno hujskali in mu prigovarjali, naj ne odstopi, naj vztraja.

»Kaj, da bi se pogodil in pobotal!« so govorili. — »Pogoditi se hočeš s tem starim skopuhom, s tem grabežem? Ha, le se, le! . . . Sčasoma ti iztrga vse — kos za kosom. Tebe in tvoje pa požene po svetu, iskat si kruha. Saj ga poznaš! — Postavi se pokoncu, pokaži mu, da si mož, da si upaš in se veš odškodovati za storjeno krivico . . . Ah, oh, ta pijavka stara, gladna bi rada vse požrla. — A ne daj se, ne daj!« . . .

In Gregor je odgovarjal: »Ne odstopim! Ni za živega Boga ne odstopim.« —

Na drugi strani pa so pritiskali takisto na Kalina, naj ne odjenja. In res ni nobeden odnehal! —

* * *

Črez par tednov pa se je pripeljala v vas gospoda — na komisijo.

Prišel je komisar, majhen, debel in širok gospod, ki je imel roke vedno sklenjene na debelem, pri vsaki stopinji se nevarno zibajočem trebuhu. Na zakrivljenem, velikem nosu, ki je oblastno samotaril sredi tolstega, rdečega obraza, so čepeli mogočni naočniki s širokim, zlatim robom.

Kakor senca je vedno in povsodi hodil za njim pisar, neizmerno veliko, suho človeče z upognjenim hrbtom, dolgimi, rdečkastimi, redkimi in trdimi lasmi in z obličjem, ki je bilo bolj podobno sovji fiziognomiji kakor človeški. Dolgi zakrivljeni prsti so se mu neprestano tresli, kakor bi vedno hiteli s peresom po papirju. Jecljal in nosljal je venomer ter s poželjivimi, vodenimi in šilastimi očmi meril vaška dekleta.

Prišel je tudi odvetnik Milčevič in odvetnik Kalinov, star, resen gospod z redkimi, osivelimi lasmi in bodečimi očmi. — Razen teh je bilo še par drugih gospodov.

Prinesli so mizo in stole za gospodo k hrastu, ki je ležal z orumenelim, otrdelim in svedrastim listjem in potrtimi vejami v zeleni, mehki travi na Medvedovem travniku — žalosten pomnik nekdanje moči in velikosti.

Obravnava se je pričela.

Pisar je vrtel nestrpno debeli peresnik z velikim, rumenkasto-svetlim, do cela novim peresom med dolgimi, suhimi, zakrivljenimi prsti.

Komisar si je obrisal z velikim, svilnatim robcem polno lice, si očistil naočnike, prekrižal roke na okroglem trebuhu ter začel z zapanim, visokim glasom:

»Hm... kje je bila torej meja? — Kdo je tukaj najstarejši?« ...

»Jaz, gospod milostljivi,« je zajavkala stara Šegulka z visokim glasom, neprijetno hreščečim, kakor star, nenamazan voz.

In stara klepetulja je pripovedovala, kar so ji pripovedovali o tej meji in o hrastu že njeni stariši — Bog jim daj sveta nebesa — in ti so bili poučeni zopet od svojih starišev — Bog se usmili njih duš! In vsi ti so trdili, da je hrast Jožetov ...

Gregor se je razsrdil nad to pričo. —

»Kaj veš ti, babče! — Molči in ne blebetaj neumnosti, trska suha . . . trlica skrivljena . . . sicer —«

»Hoj — o joj, ti žival, ti žival divja . . . ti volkodlak . . . ti . . . ti! . . . Joj, joj, čujte, ljudje božji, grozi mi — zaničuje me radi moje starosti . . . Seveda, ti je ne boš dočakal in je ne boš, tako lepe starosti — ker te bodo poprej obesili! . . . Oj, joj, ta živalca, ta zverina pleneča, divja, črna in brezsrčna . . . Čakaj . . .«

In z dvignjeno pestjo je planila proti Gregorju . . . In gotovo bi se bila slaba godila tisti dan Medvedu, ako si ne bi bil popravil o pravem času debeli gospod komisar svojih naočnikov ter zarenčal:

»Mir!«

»Oh, časti vredni gospodje, smilujte se me!« je vzdihovala Šegulka. »Ali niste slišali, kako me je zaničeval, kako me je zmerjal?! . . . Oh, moj Bog, moj Bog, ta živalca, ta zver, brezsrčna, divja . . . Gospodje časti vredni, zapišite s svetlim peresom in črno tinto na beli papir, da mi je grozil . . . Ta zver . . . ta zverina divja! . . .«

In krog hrasta je bil vik in krik, kakor na kakem semnju . . . Vse je kričalo . . . Vsakdo je hotel najbolje vedeti in pričati, kako in kaj! —

»Torej vi, Kalin, trdite, da je hrast vaš?« je izpraševal komisar s suhim, dostojanstveno-zamolklim glasom.

»Moj, moj! — Saj vidite, gospodje, da je večja polovica debla bila na mojem dvorišču — le pogledjte štor . . . kaj?«

»Ha, preteto je tvoj! — Moj je, trdim in bom trdil do sodnjega dne . . . Kaj plot, plot! Plot bi si bil tudi lahko postavil sredi travnika, ker sem bil jaz predober bedak, da bi bil kaj rekel . . . O, oj, zakaj ga vendar nisem takoj podrl, ko si ga porinil gotovo za pol metra v moj travnik . . . Ti slepar . . .«

»Kdo je slepar? To praviš ti meni, ti otroče!«

In starec dvigne, trepetaje od jeze, okovano palico. A Gregor skoči v stran, in palica je priletela na suho ramo v bližini stoječega Smuka.

»Hej, gospodje slavni, ali ste videli?« je kričal ta s hripavim glasom, si tipal ramo ter preskakoval z noge na nogo. — »Hotel me je — ubiti me je hotel. Zaklinjam vas, zapišite v tiste lakte ali takte — ali kako že tistim papirjem pravite — da me je hotel potolči, kakor psa na cesti . . . Oh, joj, čakaj, to ti ne bo zaman . . .«

»Tiho in dalje!« je zarenčal komisar ter si popravil zlate naočnike na zakrivljenem nosu. —

Obravnava se je nadaljevala šumno, z vriščem in kričem. —

Zagoreli, širokopleči, visokorasli kmetje so mahali z velikimi žilavami rokami po zraku, mežikali z očmi . . . kleli, se priduševali . . . grozili drug drugemu, zmerjali drug drugega z najrazličnejšimi primki . . . si brisali z raztrganimi, umazanimi in mastnimi rokavi pot raz čela in lica, odpirali na iztežaj usta, da so se videli rumenkasti zobje, ter kazali s svojimi debelimi, zakrivljenimi palicami, kje je bila nekdanj meja.

Še bolj so kričale in vreščale stare babuze. Skakale so krog gospode, si drgale suhe, ostre nosove z žilavimi, koščenimi prsti, pljuvale na vse strani, si poravnavale neredne, razmršene lase, ki so jim silili izpod naglavnih rut, ter zatrjevale — vsaka v prid svoje stranke — da je meja bila tu ali tam.

Izmed tega vrvenja in krika pa se je glasil strogi, zapovedujoči glas komisarjev. —

V ozadju, nekoliko ločeni od trume, pa sta stali znani neločljivi prijateljici Jera, žena Suhorjeva, onega, ki je bil pri nas za nočnega čuvaja, in Lucija Zalesnikova, ki je tisti čas kupovala po krajini jajca in piščeta . . .

Pričeli sta, ne meneč se za ostale ljudi, približno ta-le duhoviti dialog:

»Ta hrast, ta hrast — Lucija, pravim ti, ta hrast — ta še naredi dokaj zla — oh.«

»Naredi, naredi, Jerčka . . . In ta stara bedaka se za take stvari pravdata! Glej, Kalin že stoji z eno nogo v grobu, a hrast mu le ne da miru. In pravda se in pravda — za nič in zopet nič . . . Oh, in ničesar ne vzame s seboj, niti lista raz ta hrast . . . Glej!« —

»Res, niti lista . . . niti lista . . . da . . .«

Za trenotek sta umolknila, da bi slišali, kaj govori gospod komisar. Sklonili sta glave ter sklenili roke, a vodene, nemirne oči izbulili, kakor bi z očmi hoteli poslušniti komisarjeve besede.

»Jemine,« se je stresnila Jera iz hipne zamišljenosti, »ja-oj, skoraj bi ti bila nekaj pozabila povedati . . . nekaj važnega! Joj meni tužni, pozabljivi ženi!«

In od osuplosti nad svojo pozabljivostjo je tlesnila z roko ob roko.

»Lucija, čuj, Lucija,« je nadaljevala skrivnostno, »ali si že slišala, da se je Sršenovo dekle — ona Mina, veš — spečalo z Lipnikovim fantom? — A? . . .«

»Ježeš! Res?! — Jera, ali res? . . . Bog v nebesih, ta izpačeni svet! Saj sem vedno trdila, da je sedaj ta mladi svet ves drugačen, nego smo bili mi nekdanj . . . Križ božji, kaj bo, kaj bo!« . . .

In sive, sovje oči je obrnila proti nebu. A blede, posinjele, tanke ustnice so ji drhtale in trepetale od bolesti, jeze in — zavisti.

»Oh,« se je vzbudila čez par trenotkov iz te čudne zamaknenosti — oh strašno, neverjetno! — In veš, Jerčka, ta Kalinov Ivan se je tudi nekaj pletel okrog Medvedovega dekleta. A sedaj ne bo nič — veš, ta hrast, ta hrast . . .«

»Aj, aj, le tega ne veruj, Lucija. Ko bi ti vedela, kar vem jaz — oh!« Pogledala je v stran, da je pokazala samo očesno belino ter se počasi pokrižala.

»Ali kaj vendar, Jerčka — povedi no, povedi . . .«

In Luciji so zablisnile škilaste, majhne, sive oči od nenavadnega žara.

»Poslušaj torej, Lucija, poslušaj zlo in gorje, ki prevladuje sedaj po svetu, polnem greha in hudobije . . . Sinoči je bilo — že v mraku — ko sem nesla od Svedrove botre nekoliko mokice in nekoliko prosenega pšenka; slabo leto je bilo lani, in doma nama je z Nacetom tega zmanjkalo. Šla sem torej tam po cestici mimo Kalinovega hrama, šla — šla in šlišala za oglom neko hihotanje, neki smeh in nekak šepet . . . Poslušala sem, poslušala in si mislila: Ej, poglej vendar, poglej, kaj da je . . . In tiho sem stopila za ogel, in kaj misliš, kaj sem videla?! — Kalinov Pavle in Medvedova punca sta stala za oglom z rokami okrog pasu ter sta se smejala in si hitela nekaj pripovedovati, in vzdihovala sta in se poljubovala v svoji grešni ljubezni, ki je hudobna izmišljotina hudobnega duha. — Pravim ti, kri mi je zavrela pri tem pogledu na ta prizor. Hotela sem jima dokazati njiju greh in hudobijo, a kar izginila sta mi izpred oči, ko sta me zapazila . . . Oj, joj, to je svet, to je svet!« —

Pripovedujoč je skomizgala z rameni, prikimavala z glavo, zabračala oči ter na široko odpirala usta.

»Jej, jej,« je zastokala Jera, »tudi jaz sem že slišala o tem znanju. Sploh govore že po celi okolici o tem. Le stara nič ne slišita, nič ne vidita . . . Aoh, še celo sedaj, ko se stara tožita, se sestaje deca zvečer za ogli ter se pogovarja v grešnih besedah in v hudičevi govorici . . . Oj, ta mladina, ta popačena mladina!«

Suhi, nagubani obraz, pergamentno rjav in nakičen tu in tam s kako zakrivljeno brčico ali debelo bradavico, je nabrala v znamenje jeze, studa in zaničevanja še v resnejše gube. Z dolgo, suho in koščeno roko pa je jezno zamahnila po zraku, kakor bi hotela — moderna Parka — presekati vse vezi, ki so vezale in spajale dve mladi bitji.

Nedaleč od njiju pa je skakala po stari, rogóvilasti vrbi šegava sraka, mahala z dolgim, ozkim repom ter se s tankim, ironskim glasom nasmihala.

Na strehi Kalinovih hlevov je veselo čivkal razposajeni narod vrabcev.

Iz peterooglate, plitve, s smrdečo, zelenkasto vodo napolnjene luže tik ceste pa je pomolila debela pisana žabica v svoji radovednosti široko, ploščato glavo. Z vodenimi, krmežljivimi očmi je premotrila čudne prizore, ki so se vršili okrog hrasta, poslušala nekoliko časa s tankimi, muzikalnimi ušesi hripavo vpitje in šumni krik, se nasmehnila pomilovalno tem neumnim, čudnim dvonožcem, ki drug drugega tako sovražijo in preganjajo, ter v znak svojega neizmernega preziranja in zaničevanja ubrala z nekoliko hreščečim baritonom: »To vam je kvas — kvaaas — a-a-as ás . . .«

Na drugi strani luže pa se je takoj odzvala nje starejša sestra ter nekoliko disharmonski in z mogočnim basom zapela v čudnem, eksotičnem idijomu, spominjajočem malce na idijom slavnih, vekovitih junakov starega slepca Homerja: »Brebekeke koáks, koaks, koa-a-áks, a-a-aks, — laaks — oaks — oráks . . .«

A bosopeti vaški paglavci so bili takoj s kamenjem pri luži. — Žabici sta iztegnili zakrivljene noge, jim pokazali pete ter izginili v svojem kristalnem gradu, v — blatnem domu. —

S Kalinovega dvorišča je molilo skozi veliko luknjo v ograji rdečkasto tele debelo svojo glavo z belo liso na čelu. S črnim, tankim repom je krililo okrog sebe ter odganjalo nadležne muhe. Z velikim, topim očesom je zdaj in zdaj mignilo, odprlo široka usta ter s pesimistnim navdušenjem bleknilo: »Mé-ê-é! — Memé — méeé . . .«

Ob straneh so stali vaški paglavci v raztrganih hlačah, umazanih sivorumenkastih srajcah, z dolgimi, kodrastimi in nerednimi lasmi, z luknjastimi klobuki brez krajinikov, z živimi, velikimi očmi, rdečkastimi, zdravimi obrazi . . . Najmanjši so imeli samo srajčice do kolen, in debele, rdeče, mesnate noge jim je božal rezki veter in vaški zrak — svež, a ob enem pomešan z vonjem sveže trave, različnega cvetja, pomešan pa tudi s ščemečim gnojnim duhom in težkim soparjem, puhtečim iz rjavozelenkaste, polugnile vode po pricestnih lužah. Debele, kratke prste so rili v majhna usta, a oči, modre, čiste in svetle, so pasli z bojaznijo in osuplostjo na gospodi. —

Majhen fantič v blatni, cunjasti obleki, je zagrabil z velikim, rjavkastim in trdim klobukom, katerega je bil podedoval od mnogo starejšega bratca, v luži kalne vode, jo zlil v cestni prah, pokvečil

klobuk na kodrasto, okroglo glavico ter začel s kratkimi, debelimi nožicami gaziti in mesiti mokri prah, smejoč se od srčne zadovoljnosti in čudeč se izredni ideji, ki se je porodila v njegovi mali, neumiti glavici. —

Po majhni, tanki in zaprašeni travi ob robu ceste se je valjalo majhno mače ter leno zrlo v svet z mirnimi, zadovoljnimi očmi — onimi očmi, ki se žare v noči kakor razžarjeno oglje in se tačas bleste, kakor smaragd in topaz. Dlaka, kratka in mehka kakor baržun ali pliš, se je svetila v solčnih žarkih. Z dolgimi, belimi, proti koncu malce zakrivljenimi brčicami je včasih skomizgnilo — iz koketnosti, ka-li — s šapico, majhno in mehko kakor volna, se udarilo po mehkem, mokrem nosiču, raztegnilo veliko, sivkasto očesno mrežico, jo spet zaveznilo ter zadremalo. — Le kadar je po cesti počasi prišel s črno lakiranim vozom, ki se je svetlikal v žarnem solncu, gosposki voznik, sedeč na visokem kozlu s premišljeno prevzetnostjo in ponosno neumnostjo, z resnim, čemernim, zapovedujočim in osornim obrazom, le tedaj je odskočilo mače v stran, se udarilo s šapico po ušescu, mahnilo z naježenim, dolgim in pisanim repom, pogledalo po strani malomarno in ravnodušno konje in tipičnega voznika — ter z običajno frazo 'mijav, mijav' spet leglo v travo. —

V prahu pa se je prepelila in šoširila stara rjavkastosiva kokoš z redkim, dolgim in trdim perjem, z oskubenim repom, dolgimi, kosmatimi nogami in hripavim glasom. S perotmi je mahala in krilila okrog sebe, da se je dvigal cel oblak belega, drobnega prahu v višino. Nategovala in iztezala je suhi vrat, obračala glavo na vse štiri strani in zrla z rumenim, zamišljenim očesom v modro nebo. — Ako se je oglasil stari petelin, ki je iskal na medvedovem dvorišču po smeteh živeža, je skočila pokoncu ter hitela, glasno kokodakajoč in otrešajoč raz sebe prah, na dvor. —

Visoko v zraku so švigale lastovice . . . Nekje v travniku se je zglasila parkrat prepelica, potem pa spet umolknila. —

Gospoda je zaslišala med velikanskim šumom in hrumom nešteto prič in vse natanko popisala. — Kimali so z učenimi glavami, brez nehanja kimali, si brisali znoj, popravljali naočnike in ščipalnike, govorili skozi nos, njuhali, si mencali roke ter obetali, da bodo stvar čim preje zgotovili in končali.

Nato so uničili v vaški krčmi nekoliko cvička, pojedli v potu svojega obraza nekoliko kruha, trdejšega kakor suhor, ter si to patrijarhalno jed osladili s sirom, rdečkastim radi obilega popra. Le-ta je počival z raznotero šaro že par tednov na veliki, s cunjami pokriti

in založeni peči, kjer so imele intimne in do cela vsakdanje sestanke brenčeče, lačne in proletarijarsko nesramne muhe. —

Tudi vaščanje so se začeli polagoma razhajati.

Stranka je kričala nad stranko. Psovali so se, grozili drug drugemu, pljuvali v znamenje zaničevanja, dvigali žuljave, opaljene pesti v znak sovraštva, se pitali s vsemi možnimi in nemožnimi, kosmatimi, nedelikatnimi priimki. Pri tem so kleli in se priduševali. —

Iz luže pa sta spet pomolili svoji široki, ploščati glavi znani žabici — mogoče, da sta bili tudi drugi — izbulili oči in razbleknili belkastosive ustnice v impertinenten nasmeh. Večja je pomenljivo pogledala sestrico, pokimala z glavo, namežikala z levim očesom ter samozavestno kakor kak globokoumen in duhovit satirik intonirala z zaničevalnim glasom: »To ti je kvás — kvaaas — a-a-as — ás . . .«

A soseda ji je odgovarjala v svojem tujem idijomu: »Brébekeke koáks, koaks, koa-a-aks — a-a-aks — laáks — oaks —vráks . . .«

A kakor se ljudstvo navadno ne zmeni za globokoumne besede satirika, ki ga hoče s svojo ironijo poboljšati, mu pokazati krive poti, po katerih hodi, ter ga povesti na pot resnice in pravice, takisto sta bila tudi ta grmeča žabja glasova vpitje vpijočega v puščavi . . .

(Dalje prihodnjič.)

Umetniško potovanje po Italiji.

Odlomki iz prijateljevih pisem. Priobčuje V. H—z.

V Bolonji, dne 16. aprila 1894.

Dragi prijatelj! V sredo, dne 11. t. m., sem ostavil rdečo Modeno ter zdrsnil zopet za eno postajo dalje proti Rimu, semkaj v Bolonjo, kamor sem se pripeljal po lepi, rodoviti ravnini, med zelenimi vinogradi in cve-točimi vrtni-sadovnjaki zjutraj ob poludesetih (po laški uri).

Mesto Bolonja je takisto rdečkasto kakor Modena; razni nje stolpi, med katerimi stojita dva poševno, in cerkvene kupole kažejo že iz dalje jako slikovito stavbinsko silueto, ki se kaj mično dviguje iznad holmičastega ozadja proti jugozahodu, kjer se bleste mnogo-vrstne grajščine, vile in cerkve.

Bolonja je starodavno, preznamenito mesto italško, ležeče na ro-doviti ravnini, ob vznožju apeninskega gorovja. Prebivalcev ima samo okolo 90.000. — Ogledujoč mesto po njega notranjem obsežju, sem

Hrast.

Slika. Spisal **Aleksander Orel**.

(Dalje in konec)

a, v proroškem duhu je govorila Jerčka, žena Suhorjeva, ko je trdila, da naredi ta hrast še mnogo zla.

Pravdo zaradi hrasta je slednjič vendar izgubil Medved, in s pravdo mu je šel tudi tisočak . . .

Odslej pa je tekla med sosedoma tožba za tožbo — radi mej v travnikih in senožetih, radi kake poti ali kolovoza, radi kokoši, ki so oskuble koruzo — kratkomalo: radi slednje malenkosti sta začela pravdo. —

In stotak je ginil za stotakom! —

Medved pa se je, uzlovoljen in razkačen radi svojih neuspehov, vdal pijači. In prodajal je živino iz hlevov, prodajal njive, travnike, gozdove, da je mogel piti in — plačevati pravde.

Sin in hčerka sta se trudila in delala, kolikor mogoče. A vendar je šlo vse rakovo pot, in nekaj trdna in ponosna kmetija je propadala bolj in bolj.

Oj, to je bilo bore življenje pri Medvedovih! —

Smuk pa je tiste čase od togote skoraj zblaznel.

Tožil je starega Kalina, ker ga je udaril. A starec je bil oproščen, ker ni palice zavihtel proti Smuku, ga ni udaril z namenom, ampak je storil to v hipni razjarjenosti, brez premisleka.

In tako je Janezu splaval po vodi zlati up, katerega je v svojem srcu gojil tako skrbno, s takim otroškim veseljem in z dušno zadovoljnostjo, da mu bode namreč stari moral odšteti za udarec par petakov.

Jezil ga je ves svet; vsa pravica, vse sodnije, vsa gosposka mu je mrzela.

In ko je posedal po krčmah ter se že nekoliko nalezal slabega žganja, je proklinjal celi svet ter se grozil in hudoval nad vsem človeštvom, ki ga je tako podlo ukanilo. —

Ko je nekoč sedel z Gregorjem pri Srobotniku za staro, piravo mizo, ter sta praznila merico za merico, je prišel nad Janeza hkrati duh razsvetljenja ter mu vdihnil čudno in gorostasno misel, da ga mora odškodovati Medved, ker je pravzaprav zanj trpel.

»Veš, Gregor,« je kričal s pijanim, hripavim glasom — »veš, Gregor, tebi je bil namenjen oni udarec. In da sem ga jaz v svoji neskončni, nepoplačni dobrosrčnosti vzel na-se ter pustil svoje telo tako grozno bičati, za to uslugo si mi gotovo dolžan hvalo . . . In najboljša hvala bode pač ta, da mi daš par goldinarjev. Tebi se to niti ne pozna — bogatin si — a meni je pomagano . . .

A o tem gotovo — vsaj po Smukovih nazorih — dobrem in hvale vrednem nasvetu Gregor ni hotel nič slišati in vedeti.

Janez pa se je penil od same jeze.

»Aj, glej ga no, motovilo! — Trpim naj za-te, a potem mi povračaš z nehvaležnostjo. Ha, da bi te vragovi pozobali — tebe in tvojo deco! Saj vsi niste piškavega oreha vredni . . . Oče je tak goljuf in zanikarnež, in torej ni čudo, če je tudi deca vsa popačena . . .«

»Ka-aj — moja deca? — Kaj je z mojo deco?« je vpil Gregor ter udaril s pestjo po mizi, da so kozarci z žvenketom odskočili.

»Ej, kaj boš to — kaj! — Mir — mir — to je beseda, to se pravi: mir! Potem pa ti povem vse, ti, sraka nehvaležna, ti lisjak prekanjeni . . .«

»Janez, duše mi, sunem te v rebra, da —«

»Kaj boš, kaj?« hohotal je Smuk s svojim tankim, hreščečim glasom. »Mir, to se pravi — mir! . . . Ali nemara veš, da se tvoja punca peča za hrbtom lastnega očeta s sinom Kalinovim — s sinom tvojega preljubznivega prijatelja? — Ali veš to — a?«

»Lažeš, Janez, lažeš,« je grgral Medved ter se, težko sopoč, prijel za vročo glavo.

A to Smuka ni kar nič motilo.

»In tvoj sin — priden sin, pošten sin, umen sin, vzor sina, kakor je stari vzor očeta — ta sin torej napaja ob nedeljah vso vas, pleše z deklami ter uganja po krčmah take reči, da se pohujšuje cela župnija! — Kaj pa je to — he? . . .«

In Janezek si je gladil z žilavo roko obrito lice, zaprl levo oko, pomežikal malce z desnim, motnim in kalnim od pijače, ter je oprl v veliko staro uro na steni, nad katero se je ravno zibala kukavica ter hreščeč oznanjala deseto uro s svojim kratkim: »Kuku-kuku«.

Gregor pa je klel kakor turški sultan, imenoval Smuka najpodlejšega obrekovalca in lažnika ter mu pretil, da mu zavije vrat, če se prepriča, da spravlja njegovo deco po krivem ob dobro ime.

Janezek pa se je smehljaj in sicer prav sladko in zadovoljno smehljaj ter s svojim tankim, piskutajočim glasom odgovarjal: »Pa ju vprašaj! — Sicer pa je to znano že vsakemu otroku . . .«

Odškodnine za udarec pa ni več zahteval! —

* * *

Noč je ovijala Medvedovino.

V veliki sobi sta še bdela Tomaž in Polonica ter tiho robkala koruzo. Sin je zrl mračno, jezno pred-se, se zamislil včasih, potem pa spet hitel z delom. Dekle pa je prislušovalo, ali se že slišijo težki, negotovi koraki očetovi, ali se že odpirajo vežna vrata, ali že ni čuti navadnih, vsakdanjih, robatih kletvic očetovih. Včasih je globoko vzdahnila . . .

Na veliki, stari, že piravi mizi je slabo in trepetaje brlela lojena sveča . . . Velika stenska ura, okrašena z veliko, rdečo vrtnico, je enakomerno, počasi in leno nihala. Veliki, otemneli kazalec se je pomikal polagoma od črtice do črtice . . . V deski stare, prhle omare je glasno, vztrajno in enostavno glodal črv . . . Nekje pri oknu je glasno godel drobni cvrček . . . V vasi so se glasili krepki, jasni glasovi vasujočih fantov . . .

»Da bi ga —! Spet jih že ni domov in jih ni,« je zagodrnjal Tomaž. »Poprej so ostajali samo ob nedeljah po gostilnicah, a sedaj se napajajo dan za dnevom . . . Prokleto!«

»Ali, Tomaž, ne govori tako . . . Saj so vendar naju oče!«

»Kaj oče, kdo oče?! — Ha,« se je bridko nasmejal ter ježno vrgel storž v kot — »nemara se v tem kaže njih očetovska skrb in ljubezen, da vedno in vedno pijančujejo, druge napajajo, zapravljajo — sramotijo sami sebe in naju pred celim svetom — podkopavajo dom . . . Midva pa naj delava kakor črna živina! A niti prijazne besede nama ne privoščijo in ne dajo, ampak godrnjajo brez nehanja, ko so trezni, psujejo in proklinjajo, ko so pijani . . . Vražje življenje! . . .«

»Tomaž,« je vzkliknilo dekle ter zaplakalo.

»To pravim,« je menil mladenič ježno, vstal ter korakal po sobi — »to pravim in to prisegam, da pustim starega in vse to beraštvo ter pojdem rajši služiti k tujim ljudem, kakor da bi še nadalje poslušal to večno godrnjanje, mrmranje in psovanje.« —

Dekle je še bolj zaihtelo. —

V veži so se začuli težki koraki.

»Če je res, kar je pravil Smuk, ju ubijem — oba ubijem — gotovo ubijem,« je sikal stari Medved, škripal z zobmi ter butnil z nogo ob vrata, da so se ječe odprla . . .

Za mizo je sedel, glavo podprl z roko, izbulil oči ter se zamislil. Polonica mu je prinesla večerjo, a ni se je dotaknil. —

Po daljšem molku je pričel polagoma s hreščečim, hripavim, nekoliko jecljivočim glasom:

»Ti punca, sem stopi . . . Bliže — semkaj pred-me! — Tako!«

Motril jo je s kalnimi, od pitja okrvavelimi očmi, udaril s pestjo po mizi, da je zaječala, se nagnil nekoliko v stran, a takoj se spet vzravnal ter besno zakričal:

»Ti, dekle, kaj imaš s sosedovim fantom — z Ivanom? — A? — Govori!«

Polonica je zardela.

»Nič, oče,« je dejala tiho po kratkem molku ter povabila modre oči.

»Nič! — Nič?« je kriknil Gregor . . . »Prav bi bilo tako, prav! A žalibog, da ni tako. — Oj, to sem še moral doživeti, da mi kuje lastna kri za hrbtom in skrivaj z mojimi sovražniki spletke proti meni . . . Uh, uh, nehvaležna vlačuga, ničvredna! Oj, ali sem te zato vzgojil, ali sem se zato toliko trudil in pehal, da mi sedaj plačuješ z nehvaležnostjo . . . In ljudje kažejo s prsti za menoj, češ, oče se pravda s starim, ki se hoče polakomniti njegove lasti, a deca se peča za njegovim hrbtom med seboj — in se peča, in Bog ve, kakšen konec bode temu . . . Oh, oh, vrag si ga vedi, kaj bode. — A pomni, dokler bodem jaz gibal z mazincem, iz te moke ne bo kruha! — Čuješ — he — a? . . Tako pravim, tako bode. Poznaš me! Jaz ne odneham. — Sedaj pa mi izgini izpred oči, nočem te več videti — ničvredno seme!« . . .

Deklica se je plaho skrila v najtemnejši kot izbe, brišoč si s predpasnikom pekoče solze raz blede lice. —

Medved se je nekoliko oddahnil.

»Tako, sedaj pa še ti fante! — No, ali bo kaj? . . . Sem stopi! — He, fante, brž!«

»Kaj hočete?« je jezno zarenčal Tomaž na klopi pri peči, ne da bi se ganil. »Čeli božji dan pijančujete, a na večer pridete domov razgrajat. Bolje bi pač bilo, da bi ostali še po noči v krčmi . . .«

»Glej ga no, glej ga no — vraga malega, kilavega! — Oj, ti paglavec . . . ti . . . ti mlečnjak! — A, to meni, tvojemu očetu . . . a? — Tako, pije stari, he? Za čigav denar pa pije — ha? Za svoj menda, je-li? — In ti? Kaj pa je bilo preteklo nedeljo? Hej, fantalin, ali ni pila cela vas pri Pavliču na tvoj račun? Misliš, da jaz ničesar ne zvem? Glej ga! . . . In kje si dobil denar, a? Tvojemu staremu je malo pšenice zmanjkalo v kleti — je-li? Kaj pa je to? Ej, in potem mi očita —«

»Kaj boste klepetali! Pometajte pred svojimi durmi!«

»Uj, ti vražje seme, ti kačja zalega, pokažem ti . . . ubijem te — ubijem,« je vzkipele starič, planil pokoncu, pograbil skledo ter jo vrgel proti sinu. A ta se je srečno ognil ter godrnjaje in preklinjaje odšel iz sobe. Oče pa je mahnil po zraku, iščoč kake opore, a ker je ni našel, je padel kakor podkopano drevo na ilnata tla. —

Na mizi je nemirno plapolala sveča. Dogorevala je. Po sobi se je širila že polutmina . . . Ura z rdečo vrtnico je nihala takisto brezčutno, polagoma in enakomerno, kakor poprej . . . V omari je še glodal črv . . . Cvrček ob oknu pa je bil umolknil, in v vasi so bile zamrle in potihnele pesmi vasujočih fantov . . . Le včasih je zalajal z zateglim, žalostnim, nemirnim glasom kak pes, zatulil in spet utihnil. —

Medved je na tleh zasmrčal.

Polonica pa je naslanjala kodrasto glavico ob staro mizo ter plakala . . . plakala —

Dva dni pozneje je Tomaž zapustil rodni krov ter si šel iskat v mesto službe.

Ostala sta oče in hčer sama, ali pravzaprav Polonica sama, ker je oče vedno tičal v gostilnicah. —

Oj, to je bilo sedaj borno življenje na Medvedovini!

* * *

Minilo je nekoliko let. — —

Pomladnega, jasnega in solnčnega dne se je zbrala na Medvedovem dvoru množica ljudstva, katero je privedla semkaj radovednost, nekaj pa želja, kaj kupiti, in sicer — kakor je pri dražbah navada — za smešno nizko ceno.

Da, dražba je bila — prodajali so Medvedov dom. —

Oj, tožno je bilo sedaj to domovanje! Res, bilo je domovanje nesreče, bede, žalosti in toge!

Otemneli zidovi, od katerih se je luščil omet ter odpadal kos za kosom, so udarjali poslopju otožen, mračen in temoten pečat — znak zanemarjenosti in počasnega propada . . . Okna so bila brez stekel, in ob deževju je drevil vihar debele, težke kaplje v sobo. Veter je silil skozi razpokline ter prepihaval s svojim ledenim dihom izbico, nekdanj tako ugodno, lepo, prijazno in prijetno. Streha je kazala stara, črna rebra. Po polugnili, stari, sesedli slami je bujno in bohotno raslo mahovje in razkošno klila vsakojaka zelenjad. Na koncu slemena je, nagnjena nekoliko v stran, životarila majhna brezica. Kdo je zasadil tamkaj seme? Ali roka božja, ali je je zatorila tukaj lahkokrila ptica

podnebesna, ali je je pridrevil vihar — kdo bi to ugibal in uganil!... Dimnik je razpadal, opeka in omet sta ležala po strehi. Včasih je zdrčal kak okrogel kos opeke tudi pod kap. — Čapljino gnezdo ob dimniku je bilo prazno; gnilo je in razpadalo. Lastovke se to pomlad tudi niso bile vrnile v svoja gnezdeca pod kapom. Poiskale so si bile srečnejša, veselejša domovanja. — Le jata vrabcev je včasih čivkala na strehi, a tudi ti so rajši zahajali v grmovje, nego v to prhlo streho.

Oj, žalostno je bilo to domovanje, oj, tožno je bilo, borno!

A danes je imelo preiti v tuje roke! —

Nad streho sta plašno krožila dva goloba, eden pepelnato sivkast, tu in tam okrašen s kakim modrozelenkastim perescem, drugi snežnobel. Sedala sta za trenotek na ogoljeno streho. A takoj sta se spet dvigala v zrak, plaho plapolaje s perotmi, kakor bi slutila, da odhaja sedanji gospodar, da pošljejo še danes po svetu njiju mlado gospodinjo in prijateljico.

Po dvoru je korakalo par oskubenih, starih kokoši. Na gnoju je stal majestetično razkoračen velik, suh petelin, slep na desno oko, s strto levo perotjo — star, vrlo star.

V listnjaku, kjer je bilo še malce zgnetenega, drobnega listja, je ležal pes Pazi, star in doslužen, gluhi, šepav, z dolgo, redko dlako. Legel je v listnjak, da premisli in preživi v duhu še enkrat nekdanje boljše dni — potem pa od starosti in gladu pogine. — Oj, bridka usoda! Zaprl je oči. Včasih je leno, komaj vidno zamahnil z ogoljenim repom ter se niti zmenil ni za svojega nekdanjega neprijatelja, starega, črnega mačka z naježeno dlako, ki je legel ne daleč od njega v listje ter uprl vanj blesteče oči. —

Za hišo je cvetla jablan. Nje prijetni lahni vonj je napolnjeval in nasičeval vzduh v obližju. Čebele so brnele in brenčale po cvetju, priletavale in, obložene z rumeno strdjo, odletavale. V zraku so se vrtele cele skupine mešic ter se kopale v toplih solčnih žarkih. —

V velikem hlevu je žalostno mukala zadnja in edina kravica. Ob njej je sedela na jasliah Polonica ter plakala . . . plakala! — Dimka ji je lizala roko ter jo osuplo in vprašaje pogledovala z velikimi, jasnimi očmi. —

Medved, osivel, sključen in do cela postaran, je sedel pred hlevom na velikem panju ter z izbuljenimi, krvavimi očmi, mrtvo in brez zanimanja gledal, kako mu prodajajo domačijo. Včasih je izvlekel iz notranjega žepa raztrgane, umazane suknje dokaj veliko steklenico z žganjem ter jo nagnil krepko, koprneče, s tresočo se roko . . . Od

tegnivši steklenico od ust, se je oddahnil ter zamrmral: »Prokleta pravica na svetu — prokleta pravica!« . . .

In spet se je pogreznil v nemo, leseno, mrzlo apatijo in letargijo. —

Okrog njega pa se je zbrala vaška dečad. Smejali so se mu, on pa jim je pomežikoval s kalnimi očmi ter včasih celo zaokrožil suhe, stisnjene, tanke ustnice v nasmeh, ki pa se je pogubil v bolestne, otožne poteze. Otroci so grabili za konce raztrgane suknje, mu jih nategovali in jih vlačili na levo in desno. Kadar pa se je Gregor obrnil, so zbežali smeje in krohotaje se.

Spet je mirno sedel, si podprl glavo z žuljavo, suho in slabotno roko in spet je mrmral kakor v polusnu: »Prokleta pravica na svetu — prokleta pravica!« —

Ko so otročaji videli, da jih ne zasleduje, so se vrnili ter tem besneje navalili nanj.

»Stric, pijani ste — pijani — stric!« so kričali, se smejali ter mu kazali dolge jezike in zdrave, bele zobe.

»Stlic — ani,« je jecljalo malo otroče v kratki, umazani srajčici, držeč se z eno roko za suknjo starejšega bratca, z drugo kažoč Medveda.

Dečad je zagnala homerski smeh.

»Ka-a-aj — ka-a-aj pra-a-viš, ti krat-kratkosrajčno-o človeče ma-alo-o . . . Ča-a-aki, po-posveti-tim ti-i-i,« je ječal Gregor ter hotel vstati.

A ko se je napol vzravnal, se mu je stemnilo pred očmi; razprostrl je roke ter telebnil z obrazom na zemljo.

Iz steklenice se mu je razlil ostanek strupene pijače.

Nekoliko časa je ležal, ne da bi se ganil . . .

Tedaj pa je na svojo nesrečo stari Pazi zapustil svoje ležišče v listnjaku ter se polagoma privlekel na dan. A komaj so ga otročaji zagledali, so udrli s huronskim krikom in vriščem za njim, pobirali kamenje, grude, iveri, polena ter jih metali vanj. — Pes pa je stisnil oglojeni rep med noge, šepaje bežal, cvilil, sklival in tulil. —

V tem pa se je Gregor zopet zavedel ter sedel na panj.

In pridružil se mu je Smuk, tudi že polupijan.

»Juhtena, juhtena, Gregorček, ti desno moje oko, ti duša moja — glej, sedaj pa ti prodajajo dom — to podrtino staro! In kravico ti tudi prodado in ta par kokoši in — no, družega tako nič nimaš. Ej, nemara niti za žganje nimaš več. Veš, povabil bi te s seboj na mero, a ne spodobi se, da bi jaz tebi plačeval — jaz berač — bogatinu . . . veš! . . . Sakramiš, Gregorček, kak gospod si bil nekdanj — mene, uboge pare, niti pogledal nisi . . . A sedaj — ojej, sedaj! —

Glej, vse ti prodado — no, meni so tudi že vse — lani še celo tisto kočico polupodrto, v katero sem zahajal včasih spat — za drugo je tako nisem rabil . . . A veš, meni to nič ne de, ker sem že od nekdanj trpin in siromak — a ti, poprej gospod . . . in tvoje rožno, beloročno dekle . . . juhtena, juhtena . . . »

»Molči, sraka škodoželjna, in pusti dekle v miru!« je zasikal Gregor, katerega je nekoliko iztreznilo Smukovo zabavljanje, pograbil prazno steklenico, ležečo na zemlji, ter jo zahitil Janezu v obraz, da ga je polila kri.

»Ha, vrag — tako — tako,« je zahropel Smuk — »ti mrcina pijana, to ti plačam z obrestmi.«

Kakor pleneča zver se je vrgel na Gregorja ter ga začel neusmiljeno obdelovati z debelimi, žuljavimi pestmi.

Medved težko, hripavo sopoč, je vzdihal ter se zaman trudil, da bi se oprostil besnega napadalca.

»Ti . . . ti . . . tako . . . mrcina . . . ubil bi me bil lahko . . .« je grgral Smuk, zelenkast od jeze. In gosti udarci so padali na Gregorja — po glavi, po prsih, po hrbtu . . .

Ženske so začele kričati.

»Pomagajte, pomagajte! . . . Smuk ubije Medveda . . . Ubije ga. — Res ga ubije . . . Odstranite Janeza . . . Razdružite ju!« . . .

Vse se je zgrnilo okrog borilcev. Eni so mirili Smuka, drugi tolašili Gregorja, bledega, s krvjo politega, z blatom in prahom onesnaženega . . .

Skozi gnečo se je pririla Polonica ter se plakaje zgrudila tik očeta na zemljo . . .

Besnečega Smuka pa so odgnali.

* * *

V hlevu ni več mukala kravica. Po dvoru ni več mogočno in samozavestno korakal stari, na desno oko slepi petelin, niso več kodakale tri, štiri oskubene kokoši . . . Vrata v vežo so bila zaprta. —

Vse je bilo prodano — dom tuja last!

Na strehi je čivkala jata plebejskih, umazano nesramnih vrabcev. Pojali so se drug za drugim, frčali, skakljali in se vrteli okrog male brezice, okrog polupodrtga dimnika . . . Za hišo je cvetla jablan. Po cvetju, rdečkastobelem in prijetno, a vendar sito vonjajočem, so brenčale in šumele čebele ter marno nabirale strdi. — Pri vratih v listnjak je ležal Pazi ter s poluugaslim, belim očesom gledal za odhajajočo Polonico, ki je vodila starega očeta. Okrog dekleta je lazil

maček, se pritiskal in drgnil ob njena krila, mahal z repom ter včasih zastokal: „Mijav — mijav“. — Nizko nad Polonico sta krožila goloba, plapolaje hitro, prestrašeno . . .

Dekle je plakalo . . . ihtelo . . .

Oče je stopal počasi, tiho in nemo ob njeni strani.

Odhajala sta! —

Otvorjen jima je bil širni svet. A lastnega krova, pod katerim bi počila, lastnega ognjišča, pri katerem bi bila Polonica izplakala svojo bol, gorje svoje, nista več imela.

Oj, vrabec si najde hišo in grlica svoje gnezdo, a človek mora tavati brez doma po svetu!

Šla sta — tujca k tujcem . . .

Sorodniki so jima sicer otvorili svoje domove, a kdor je ubog, ta je tujec med tujci, dasi je med svojci. —

Šla sta! —

Okrog njiju je sipala pestrokrila, smehljajoča pomlad na zemljo svoje pisano cvetje ter radodarno in potratno kitila vso naravo z bohotnim, bujnim zelenjem in vzbujala povsod novo življenje. Le eno srce je umiralo navzlic tej prenovitvi in preroditvi, se krčilo od srama, boli, nesreče, toge . . .

Oj človeško življenje! Oj, usode potje, kako ste temni! —

* * *

In spet se je zavrtelo časa kolo za nekoliko let . . .

Bilo je jeseni.

Mrzle burje so vile in besnele črez orumenelo polje. — V koničastih trikotih so se selili žerjavi na jug, polagoma leteč in hripavo kričeč. Proletarski vrabci so si glasno ščebetaje iskali po smeteh na cesti vsakdanjega živeža in se včasih prikradli tudi do koruze pod kakim kapom. Senice so tudi prišle prezimovat v vas; letale so okrog hiš in trkale na okna.

Drevje je bilo skoraj že do cela golo. Le tu in tam je še visel in lahno trepetal kak rumen list ter čakal, da ga v prihodnjem trenutku strese piš raz drevo . . .

Bilo je mrzlo jutro, vlažno in megleno, kakršna so navadno jutra jesenska.

Pri Kalinu se je s svežim, mrzlim jutranjim zrakom mešal topli, neprijetni, ščemeči vonj, ki je puhtel iz odprtih konjskih in kravjih hlevov. Nad toplim, mehkim gnojem, katerega je bil hlapec ravnokar izmetal iz konjskega hleva, je plavala tanka, sivkasta megla, izgubljajoča

se v višini v mrzli zrak. Po gnoju so brskale kokoši . . . Na hlevjem pragu je stal, opirajoč se na gnojne vile, velik, polnoličen hlapec z zavihanimi hlačami; debele noge je imel onesnažene z gnojem. Zaspalo in s kalnimi očmi je gledal majhno, debelušasto deklo, ki je pri vodnjaku vlačila vodo; ta pa je takisto včasih poškilila proti hlevu . . . Na podstenju je sedel dolgodlak, rjav pes . . . Po strehi se je šetal z veličastno resnostjo, aristokraško eleganco, diplomaško mirnostjo in bahato, gizdalinsko neskrbnostjo lepo rejen, črn muc . . .

Pred vrati je stal stari Kalin, že popolnoma osivel in sključen. Opiral se je ob debelo palico, zrl nepremično proti nebu ter izpuščal iz lesene pipe goste oblake sivkastega dima.

»Dobro jutro, oče,« je vzbudil starčka hreščeč glas iz njegovih misli.

Kalin se je počasi obrnil ter s tihim glasom odzdravil stari ženici, srepo, kakor s tihim očitanjem upirajoči vanj male sive oči, ležeče globoko v jamicah. Bila je Zalesnikova Jera, a vrlo se je že bila postarala . . . Na stare dni je morala prijeti za beraško palico, da se preživi — revica.

»Oče Kalinov, ali že znate — ali ste že slišali? . . . Oj, nesreča, nesreča! — Bog bodi milostljiv njegovi duši. Ni bil sicer napačen človek, a ta hrast — ta hrast, oče Kalinov — ta hrast . . .«

Na razorano, pergamentno lice ji je leglo nekaj kakor tajna, tiha žalost. —

»No, kaj blebečeš? — Kaj pa je? Povej vendar kako pametno besedo, ali pa hodi svojim potem,« je zarenčal starec ter zbočki in temno pogledal ženo.

»Torej še res ne znate, oče? — Oh, ta nesreča — niti izpovedali ga niso. — Ubožec!«

In starka se je počasi pokrižala, tiho nekaj mrmraje z brezzobimi usti. —

»Koga niso izpovedali?«

»Res, vi še ne veste! — Glejte, zlo je. Medvedovega Gregorja so našli danes zjutraj ob prvi zori mrtvega v Selakovem kozolcu. Pri Selaku je sinoči pil do enajstih, potem pa je odšel . . . A sedaj je mrtev . . . In brez izpovedi ta ubožec — Bog se smiluj njegovi duši! — A pravim vam, ni bil napačen človek, a ta hrast, ta nesrečni hrast, in te tožbe, in ta jeza — oh — oh . . .«

Ženica si je obrisala sive oči . . .

»Kaj hrast! — Hrast ga ni umoril. Pijača ga je! Malo manj naj bi pil, in dobro bi bilo,« se je razjezil starček, udaril s palico ob tla ter vzdihnil.

»Oj, oče, oče Kalinov, pravim vam, res ni bil napačen, a ta — veste — ta . . .«

»Molči, baba!« je vzkliknil starec s hripavim glasom ter počasi odkorakal proti vodnjaku, kjer je mlajši sin nalival vodo za konje.

Starec se je ustavil pred sinom, pogledal dvakrat, trikrat v nebo, puhnil velik oblak gostega dima v mrzli zrak, vzel pipo iz ust, se odkašljal malce ter rekel z zamolklim, lahno trepetajočim glasom:

»Čuj, Ivan — oni — Medved — je baje mrtev . . . Saj veš, pijača! . . . A pustimo to . . . A veš, imel ni ničesar — beračil in pokotal se je zadnji čas po svetu vsem v nevoljo . . . Dekle služi — nima takisto ničesar. — Bog ve, kje je sin . . . Čuj, za hlevom je še par desk od onega hrasta — saj veš! Napreži in zapelji jih tja gori k mizarju Šeguli ter mu reci, naj naredi rakev — za — za onega . . . Tudi pobarva jo naj — črno z belim križem na pokrovu . . . Plačam jaz . . . Čuješ? . . .«

Kašljaje je stopical v sobo. —

Ivan je zamišljen stal pri vodnjaku. —

Raz javor, ki je bočil svoje mogočne veje ravno nad vodnjakom, je padalo trepetaje rumeno listje . . . list za listom . . . list za listom. —

Moj Bog — kaj je vendar hrast, kaj je svet, in kaj smo mi!

Umetniško potovanje po Italiji.

Odlomki iz prijateljevih pisem. Priobčuje V. H—z.

V Florenciji, dne 11. aprila 1894.

S tiri dni sem že tukaj v glavnem mestu predivne Toskane ter tekam po njega širnem obsežju od palače do palače, iz cerkve v cerkev ter okrog drugih spomenikov in takisto po okolici; toda pisati Ti doslej nisem utegnil, ker sem se hotel najpoprej nekoliko orijentovati.

Kakor sem Ti sporočil že dne 17. t. m. z dopisnico, sem se nastanil tukaj v nekem »pensionu«, casa Nardini, piazza del duomo 7, baš nasproti stolni cerkvi, in tu ostanem do konca tekočega meseca.